

4.1.2025 33. helluntain jälkeisen viikon lauantai, Teofaniaa edeltävä lauantai

Vuoroluvun mukaisen järjestelmän mukaan tämä on viimeinen viikko tässä järjestelmässä ja lauantai on sen viimeinen päivä. Ihannetapauksessa tätä päivää seuraava päivä olisi publikaanin ja fariseuksen sunnuntai. Pääsiäinen ja helluntai ovat liikkuvia juhlia ja eri vuosina helluntain ja publikaanin ja fariseuksen sunnuntain väliin jää erilainen määrä viikkoja. Joinakin vuosina kaikkia vuorojärjestelmän mukaisia tekstejä ei ennätetä lukea, joissakin tapauksissa ne ennätetään lukea ja vielä jää viikkoja ennen kuin koittaa publikaanin ja fariseuksen sunnuntai. Tänä vuonna on kyse jälkimmäisestä vaihtoehdosta.

Tänä päivänä on kahdet tekstit, sillä vuoroluvun lisäksi luetaan Teofaniaa edeltävän lauantain tekstit.

Vuoroluvun mukainen epistola

”Tämä sana on varma: - Jos olemme hänen kanssaan kuolleet, saamme hänen kanssaan myös elää. Jos keitämme lujina, saamme myös hallita hänen kanssaan. Jos kiellämme hänet, myös hän on kieltävä meidät. Jos olemme uskottomia, hän pysyy silti uskollisena, sillä omaa olemustaan hän ei voi kieltää. Muistuta tästä kaikkia ja varoita heitä vakavasti Jumalan nimessä, etteivät he riitelisi. Sellaisesta ei ole mitään hyötyä, vaan se koituu kuulijoiden turmioksi. Pyri kaikin voimin osoittautumaan Jumalan silmissä luotettavaksi työntekijäksi, joka ei häpeä työtään ja joka opettaa totuuden sanaa oikein. Vältä epäpyhiä ja tyhjämpäiväisiä puheita, sillä niiden puhujat menevät jumalattomuudessa yhä pitemmälle ja heidän oppinsa leviää kuin syöpä. Heitä ovat Hymenaios ja Filetos, jotka ovat eksyneet pois totuudesta ja väittävät, että ylösnousemus on jo tapahtunut. Näin he saattavat joidenkin uskon luhistumaan. Mutta Jumalan laskema perustus pysyy lujana, ja siinä on merkinä nämä sanat: ”Herra tuntee omansa” ja ”Luopukoon vääryydestä jokainen, joka lausuu Herran nimen”. (2. Tim. 2: 11 - 19)

Jakeet 11 – 13 ovat varhainen, nähtävästi apostoli Paavalin perustamien seurakuntien, veisu. Todennäköisesti kirjoittaja on lisännyt hymniin tässä olevan lopun: ”sillä omaa olemustaan hän ei voi kieltää”.

Veisun jälkeen teksti käsittelee oikeaa opetusta. Ensin tekstimme varoittaa riitelemisestä. Ensimmäisessä Timoteus -kirjeessä todettiin, että riitely on tunnusomaista opettajalle, jolla ei ole ymmärrystä (1. Tim. 6: 4 – 5). Riitelyn vastakohtaksi osoitetaan totuuden sanan oikein opettaminen.

”Epäpyhien ja tyhjänpäiväisten puheiden välttäminen” toistaa jälleen ensimmäistä Timoteus -kirjettä (1. Tim. 6: 20). Hymenaios mainitaan ensimmäisessä Timoteus -kirjeessä Paavalin vastustajana (1. Tim. 1: 20), Filetos on meille tuntematon. Heidän väärä opetuksensa oli väite, että ylösousemus on jo tapahtunut. Tämän opetuksen tekstimme kirjoittaja väitti leviävän ”kuin syöpä”. Sana voitaisiin kääntää myös mätähaavaksi tai kuolioksi. Tällä ilmaisulla kerrotaan terveen opetuksen vastaisesta opetuksesta. Jos seuraavan luvun kuvaus tarkoittaa heitä, niin he levittivät oppiaan erityisesti naisten keskuudessa saadakseen rahaa (vrt. 2. Tim. 3: 2 – 9).

”Jumalan laskema perustus” on eri teksteissä ymmärretty hieman eri tavoin. Ensimmäisessä Korinttolaiskirjeessä perustuksena pidetään Jeesusta Kristusta (1. Kor. 3: 10 – 11). Efesolaiskirjeessä perustuksena on Kristuksen lisäksi apostolit ja profeetat (Ef. 2: 20). Tekstimme ymmärtää perustuksena Jumalan todellisen ilmoituksen. Tämän asian vahvistuksena ovat kaksi lainausta Vanhasta testamentista. ”Herra tuntee omansa” ovat Mooseksen sanoja Korahille hänen kertoessaan: ”kuka on hänen omansa, kuka on pyhä ja kuka saa astua hänen eteensä uhraamaan” (4. Moos. 16: 5). Ne, jotka eivät olleet kelvollisia, tuhottiin (4. Moos 16: 31 – 35). ”Luopukoon vääryydestä jokainen, joka lausuu Herran nimen” on yhdistelmä Siirakin kirjasta (Siir. 35: 3 tai 7: 2) ja Moosekselta (3. Moos. 24: 16). Jälleen ideana on se, että ihminen ei saa tehdä vääryyttä, sillä vääryyden tehdessään ihminen kohtaa tuhon.

Vuoroluvun mukainen evankeliumi

”Eräässä kaupungissa oli tuomari, joka ei pelännyt Jumalaa eikä piitannut ihmisistä. Samassa kaupungissa eli myös leskivaimo, joka tavan takaa tuli tuomarin luo pyytämään: ”Ratkaise jo asiani, tuomitse riitapuoleni.” Pitkään aikaan tuomari ei suostunut. Sitten hän kuitenkin ajatteli: ”Kaukana siitä, että pelkäisin Jumalaa tai piittäisin ihmisistä, mutta tästä leskestä on minulle vaivaa. Minä autan häntä saamaan oikeuden, muuten hän ennen pitkää repii minulta silmät päästä.” Herra sanoi: ”Huomatkaa: noin ajattelee väärämielinen tuomari. Tottahan sitten Jumala hankkii oikeuden valituilleen, jotka päivin ja öin huutavat häntä avuksi. Hänkö viivyttäisi apuaan? Minä sanon teille: hän hankkii heille oikeuden viivyttämättä. Mutta kun Ihmisen Poika tulee, löytääkö hän uskoa maan päältä?” (Luuk. 18: 2 – 8)

Tämä teksti on vain Luukkaalla.

Tätä tekstiä luettaessa tulee muistaa, että se on sidoksissa Luukkaan evankeliumin 17. luvun jakeisiin 20 – 37, missä käsitellään Jumalan valtakunnan ja Ihmisen Pojan tulemistä. Sen teksti on suunnattu

Luukkaan perustamille ahdistetuille seurakunnille. Jumala ei ole hylännyt valittujaan. Heidän tulee olla uskollisia ja pysyä hellittämättömässä rukouksessa.

Uskollisuus Jumalalle on rukouksen lähde. Leskivaimo on ilman miestä patriarkalisessa yhteiskunnassa Luukkaan teksteissä kuvaus voimattomuudesta. Nyt tämä kertomus tuo esille kaksi asiaa. Ensinnäkin voimattoman naisen hellittämätön pyyntö voittaa väärämielisen tuomarin. Toiseksi miten sitten vaikuttaa sinnikäs rukous armollisen Jumalan puoleen? Väärämielisen tuomarin taustalla voi olla maininta tällaisten väärästä toiminnasta Mooseksen kirjoissa (5. Moos. 27: 19).

”Mutta kun Ihmisen Poika tulee, löytääkö hän uskoa maan päältä?” Tämä ei ole ilmaus mahdollisesta kostosta, sillä Jumala puolustaa omiaan. Kyse on siitä, että Kristuksen toisen tulemisen viivästyessä, pysyvätkö Jeesuksen opetuslapset uskollisena Hänelle? Ihmisen Pojan tuleminen on mainittu Danielin kirjassa (Dan. 7: 13 – 14). Jos ihmisellä ei ole uskoa, niin silloin hänellä ei ole rukoustakaan.

Teofaniaa edeltävän lauantain epistola

”Kirjoitan tätä siinä toivossa, että pääsen pian tulemaan luoksesi. Jos tuloni kuitenkin viivästy, saat tästä tietää, miten on käyttäytyttävä Jumalan temppelissä, elävän Jumalan seurakunnassa, joka on totuuden pylväs ja perustus. Me tunnustamme, että meidän uskomme pyhä salaisuus on suuri: Hän ilmestyi ihmisruumiissa, hänet julistettiin vanhurskaaksi Hengen voimasta, enkelit saivat hänet nähdä, hänestä saarnattiin kansoille, häneen uskottiin maailmassa, hänet korotettiin kirkkauteen. Pyhä Henki sanoo selvästi, että viimeisinä aikoina jotkut luopuvat uskosta ja alkavat seurata pahojen henkien opetuksia. He luottavat tekopyhiin valehtelijoihin, joiden omassatunnossa on polttomerkki. Nämä kieltävät menemästä naimisiin ja syömästä ruokia, jotka Jumala on luonut sitä varten, että ne, jotka tuntevat ja uskovat totuuden, nauttisivat niitä ja kiittäisivät Jumalaa. Kaikki, minkä Jumala on luonut, on hyvää, eikä siitä tarvitse hylätä mitään, kun se otetaan kiittäen vastaan. Jumalan sana ja rukous pyhittävät sen.” (1. Tim. 3: 14 – 4: 5)

”Jos tuloni kuitenkin viivästy, saat tästä tietää” sisältää ajatuksen, että Paavalin henkilökohtaisen tulemisen sijaan tuleekin tämä kirje.

Jumalan temppeli voi Vanhassa testamentissa merkitä Israelia, mutta useimmiten sillä tarkoitetaan Jerusalemin temppeliä. Nyt sillä tarkoitetaan ensimmäisiä kristillisiä seurakuntia jotka yleensä kokoontuivat kodeissa. Jae 16 on kristillistä julistusta, saarnaa, nyt runollisessa muodossa. Se on voinut olla myös veisu. Jumalan ilmestyminen tapahtui Kristuksessa, Kristuksen ruumiissa. Tämä

edellyttää Kristuksen olleen jo olemassa, koska Hän ilmestyy. ”Julistettiin vanhurskaaksi Hengen voimasta” tarkoittaa ylösnousemusta.

Kirjoittaja siirtyy käsittelemään eksyttäviä opetuksia. Se, että seurakunnissa esiintyy väärää opetusta, on merkki lopun ajan lähenemisestä. ”Joiden omassatunnossa on polttomerkki” viittaa vanhaan tapaan polttomerkitä orja, erityisesti karkulainen. Totuuden hylkääjät eivät ole vapaita, vaan pahojen henkien orjia.

Väärät opettajat näyttävät kannattavan äärimmäistä asketismia. Tämän kirjoittaja toteaa vääräksi viittaamalla ensimmäiseen Mooseksen kirjaan: ”Kaikki, minkä Jumala on luonut, on hyvää” (1. Moos. 1: 4, 10, 12). Nämä väärät opettajat voivat olla varhaisia gnostilaisia.

Teofaniaa edeltävän lauantain evankeliumi

”Noihin aikoihin Johannes Kastaja tuli ja alkoi julistaa Juudean autiomaassa: ”Kääntykää, sillä taivasten valtakunta on tullut lähelle!” Juuri häntä tarkoittaa profeetta Jesajan sana: - Ääni huutaa autiomaassa: ”Raivatkaa Herralle tie, tasoittakaa hänelle polut!” Johanneksella oli yllään kamelinkarvavaate ja vyötäisillään nahkavyö, ja hänen ruokanaan olivat heinäsiirakat ja villimehiläisten hunaja. Hänen luokseen tuli paljon väkeä Jerusalemissa, joka puolelta Juudeaa ja kaikkialta Jordanin ympäristöstä. He tunnustivat syntinsä, ja Johannes kastoi heidät Jordanissa. Mutta kun Johannes näki, että hänen kasteelleen oli tulossa myös monia fariseuksia ja saddukeuksia, hän sanoi heille: ”Te käärmeeen sikiöt! Kuka teille on sanonut, että te voitte välttää tulevan vihan? Tehkää hedelmää, jossa kääntymyksenne näkyy! Älkää luulko, että voitte ajatella: ”Olemmehan me Abrahamin lapsia.” Minä sanon teille: Jumala pystyy herättämään Abrahamille lapsia vaikka näistä kivistä. Kirves on jo pantu puun juurelle. Jokainen puu, joka ei tee hyvää hedelmää, kaadetaan ja heitetään tuleen. ”Minä kastan teidät vedellä parannukseen, mutta minun jälkeeni tulee toinen, joka on minua väkevämpi. Minä en kelpaa edes riisumaan kenkiä hänen jalastaan. Hän kastaa teidät Pyhällä Hengellä ja tulella.” (Matt. 3: 1 – 11)

”Noihin aikoihin” tarkoittaa noin vuotta 26. Johannes Kastaja oli juutalainen saarnaaja, jonka aiheena oli katumus. Häntä pidetään yleisesti essealaisliikkeen jäsenenä. Raamatun ulkopuolelta hänet mainitsee historioitsija Josephus. Johannesta ja Jeesusta yhdistää profeetallinen saarnaaminen, uskonnollinen vakavuus, kasteen käyttäminen (vaikkakin heillä kyse on kuitenkin eri asiasta) ja lopun ajan odotus lähitulevaisuudessa. Osa Johanneksen oppilaista siirtyi Jeesuksen oppilaiksi. Varhainen kirkko näki Johannes Kastajassa Jeesuksen edelläkävijän. Matteus korostaa heidän välistään yhteyttä.

Kumpikin aloitti julkisen työnsä samalla tavoin julistaen: ”Kääntykää, sillä taivasten valtakunta on tullut lähelle!” (Matt. 3: 2; 4: 17). Paitsi valmistaa tietä Jeesukselle Johannes korosti kääntymistä eli katumusta. Taivasten valtakunta ymmärretään tässä yhteydessä Kristuksen ensimmäisenä ja toisena tulemisena sekä hyveellisenä elämänä.

Katumuksesta käytettävä kreikkalainen sana metanoia tarkoittaa mielenmuutosta. Heprealainen vastaava Vanhan testamentin profeettojen käyttämä sana tarkoittaa paluuta synnistä takaisin kohti Jumalaa. Jumalan valtakunnan tuo maailmaan Vanhan testamentin mukaan Ihmisen Poika (Dan. 7: 13 – 14, tarkasti käännettynä ”kuin ihmisen poika”).

Jesajan kirjasta otettu lainaus ”Raivatkaa Herralle tie, tasoittakaa hänelle polut!” (Jes. 40: 3) on Septuagintan esittämässä muodossa. Sanalla polku voidaan ymmärtää Vanhan testamentin käskyjä ja tiellä evankeliumin opetusta. Johannes Kastaja näyttää tässä kehottavan oikeaan elämäntapaan ja vastaanottamaan Jeesuksen julistus. Johannes Kastajan vaatetus on profeetan vaatetus (vrt. 2. Kun. 1: 8; Sak. 13: 4). Hänen ruokansa on ”villiruokaa”: heinäsiirakat ja villimehiläisen hunaja. Vanha testamentti hyväksyy heinäsiirakkojen syönnit (vrt. 3. Moos. 11: 20 – 23). Häntä pidetään munkkien esikuvana, myös ruokavalion suhteen. Ongelman aiheuttaa se, että heinäsiirakat ovat oikeastaan lihaa. Tässä kohdassa voidaan todeta, että kyseistä sanaa on käytetty myös muussa merkityksessä kuin heinäsiirakka. Sillä on voitu tarkoittaa Johanneksenleipäpuun palkoja.

Johannes toimi Jordanin varrella, todennäköisesti lähellä Kuollutta merta, lähellä Qumrania, essealaisten tärkeää keskusta. Oletetusta toimintapaikasta on Jerusalemiin noin 35 kilometria linnuntietä, kävellen tietenkin pidempi matka. Jordanin ympäristö laajentaa aluetta, sillä Jordan saa alkunsa Gennesaretista eli Galileasta. Johanneksen luo tultiin siis pitkien matkojen takaa.

Kastetta tarkoittava kreikkalainen sana tarkoittaa upottamista. Tässä tarkoitettu kaste oli uskonnollinen puhdistuskaste, jolla on yhteys Vanhan testamentin papilliseen puhdistautumiseen, samoin kuin yhteys fariseusten ja Qumranin yhteisön puhdistusmenoihin. Ero on ainakin siinä, että nyt katumuksetekijä ei ollut yksin, vaan kasteen toimitti Johannes. Käsitteeseen siveellisestä syyllisyydestä oli levinnyt laajalle, samoin sen tunnustamisesta. Emme tiedä, miten syntien tunnustaminen Johanneksen kasteen yhteydessä tapahtui. Varhaisen kirkon käsityksen mukaan Johanneksen kaste ei puhdistanut synnistä mutta valmisti ihmisiä vastaanottamaan kristillisen kasteen.

Tuona aikana juutalaisuudessa oli kolme uskonnollista suuntausta: saddukeukset, fariseukset ja essealaiset. Neljäs ryhmä, joka voidaan mainita, ovat selootit, mutta heidän kohdallaan on kyse

enemmän poliittisesta ryhmästä. Fariseukset mainitaan usein Jeesuksen vastustajina, vaikka he nähtävästi eivät olleet tuomitsemassa Häntä kuolemaan. Sana fariseus tarkoittaa erilleen asettunutta. He pyrkivät noudattamaan tarkasti Vanhan testamentin sääntöjä. Monet rabbit olivat fariseuksia. Saddukeukset liittyivät läheisesti Jerusalemin temppeliin ja sen papistoon. He kielsivät ylösnousemuksen ja enkelit. Saddukeukset olivat mukana tuomitsemassa Jeesuksen kuolemaan. Matteuksen tarkoituks on tässä osoittaa, että kristinusko edustaa todellista Israelia.

Johannes arvostelee saddukeuksia ja fariseuksia hyvin ankarasti. Viittaus ”tulevaan vihaan” osoittaa, että tuomion päivän odotettiin olevan lähellä. ”Tehkää hedelmää, jossa kääntymyksen näky!” ilmaisee, että kääntymyksen seurauksena ihminen toimii oikealla tavalla. Kääntymys ei ole vain muodollinen ilmaus jostakin, vaan elämäntavan muutos. Johannes arvostelee, mutta nauttaa heille mahdollisuuden, hän ei näytä ajavan fariseuksia ja saddukeuksia pois. Johannes puhuessaan ”Abrahamin lapsista” osoittaa, ettei tämä lapsuus perustu sukuun vaan uskoon. Pakanoistakin voi tulla Abrahamin lapsia, ”kivillä” nähtävästi tarkoitettiin pakanoita. ”Kirves on jo pantu puun juurelle” osoittaa, että aika on jo käsillä. ”Heitetään tuleen” tarkoittaa helvettiä, siis eroa Jumalasta.

”Minun jälkeeni tulee” tarkoittaa aikaa. Jeesus syntyi puoli vuotta Johanneksen syntymän jälkeen. Hän myös aloitti julkisen toimintansa Johanneksen vangitsemisen jälkeen.

Puhuessaan ”kengistä” pitää muistaa, että kyse on sandaaleista. Matteuksen muoto eroaa muista evankelistaista, hän on keltoton ”riisumaan kengät”, mutta muut evankelistat puhuvat nauhojen avaamisesta.

”Hän kastaa teidät Pyhällä Hengellä ja tulella” on osittain ongelmallinen. Me emme tarkalleen tiedä, mitä Johannes tarkasti ottaen sanoi. Voi olla, että tähän tekstiin on vaikuttanut jo kristillisen kirkon ajattelu. Jos jätämme sanat ”Pyhällä Hengellä ja” pois, niin silloin Kristus kastaa tulella ja se viittaa Jumalan tulevaan tuomioon. Tuli ei kuitenkaan merkitse tuhoa vaan puhdistumista.